

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2013. május 6.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

Figyelem!

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A vizsgázói válaszok értékelésében meghatározó elv az adott feladatban megjelölt szempontnak való megfelelés.

Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

Csokonai Vitéz Mihály: Tüdőgyulladásomról¹

FENN lengő Hold! nézd, mint kínlódom,
Mondd meg nekem, hol fekszem én?
Ágy-é, amelyben hánykolódom,
Vagy a koporsó az szintén?
Nem! – Csónak ez, mely jaj a kétes
Remény és biztos félelem,
S az élet és halál setétes
Hullámjain lebeg velem.

Fojtó szirokkóknak² hevétől
Asznak tüdőhólyagjaim,
S a kriptáknak fagyos szelétől
Borsóznak minden tagjaim.
Szívem megett egy láthatatlan
Kéznek nyíla bélőve áll,
S mellyem csontboltján irgalmatlan
Sarkával rúgdos két halál.

Hová ütődöm a habokba?
Haj! mely szörnyű hányattatás!
Most a kupresszusos³ partokba,
Hol rémlet ül s jéghallgatás;
Majd a túlsó part lejtőjébe,
Honnan barátság szózatit
Hallok a plátánok berkébe,
S örömszerszámok hangzatit.

Innen savanyú ázójtokkal⁴
Pusztás barlangok fojtanak;
Amonnan kerti balzsamokkal
Hígabb szellők újítanak;
Fúlok, lehellek; fázom, gyúlok,
Vagy egy kivégez már, vagy más,
Ájúlok érzek és ocsúlok:
Haj! mely szörnyű hányattatás!...

---

¹ A cím más szövegváltozatban: *Tüdőgyulladásomról*

² *szirokkó*: meleg, párás szél (sirokkó)

³ *kupresszusos*: ciprusos

⁴ *azot*: nitrogén

Ki vagy te, ki hőszi leplekbe
Felém mosolyogva közelítség,
S a partról e szagos berekbe
Áldott jobboldon felsegítség?
Te, földi biztosa az égnek,
Arany Gyógyulás! te a nagy
És bölcs teremtő tehetségnek
Halandó leánya! te vagy.

Te illetéd rózsás ujjoddal
Mellyemnek rokkant boltjait,
S elindítád pillantásoddal
Az élet dobbanásait.
Már lellem új Feniksz [phoenix] módjára
A lángok közzül éledezes;
S gyengült ujjom pattanására
Kis lantom újra zengedezes.

De te repülsz? – mind tűnnek – mennek –
Minő derülés ez, nagy ég?
Sándorffym ül ágyamnál... s ennek
Köszönhetem, hogy élek még?
Zendülj, ekhózz, esti csendesség!
A hála engem dalra ránt.
Telj bé, kettős szent kötelesség,
Az orvos és barát eránt!!

(1802–1804)

Forrás: *Csokonai Vitéz Mihály összes művei I. Költemények*. Osiris Kiadó, 2003. 779–780.

1. A hold gyakori toposza a költői alkotásoknak. Nevezze meg az alábbi szövegrészletek szerzőjét, teljes névvel!

a) De hisz lehet talán még! a hold ma oly kerek!
Ne menj tovább barátom, kiálts rám! s fölkelek!

A szerző neve: Radnóti Miklós (*Eröltetett menet*)

b) Csend vala, felleg alól szállt fel az éjjeli hold.

A szerző neve: Kölcsey Ferenc (*Huszt*)

c) Ezüst sötétség némasága
holdat lakatol a világra.

A szerző neve: József Attila (*Téli éjszaka*)

d) Az égi rónán ballag már a hold:
Ezüstösek a tiszai hajók.

A szerző neve: Juhász Gyula (*Tiszai csönd*)

---

e) Milyen csonka ma a Hold,
Az éj milyen sivatag, néma,
Milyen szomorú vagyok én ma,
Milyen csonka ma a Hold.

A szerző neve: Ady Endre (*Kocsi-út az éjszakában*)

Adható: 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.
Minden helyes megoldás 1 pont.

2. A szenvedés és ezzel összefüggésben az elmúlás közelségének tudata gyakori témája az irodalomnak. Nevezzen meg 3, különböző szerzőtől származó lírai alkotást a magyar irodalomból, melyet ez az élmény ihletett! Adja meg a szerző teljes nevét és a mű címét!

Lehetséges példaválaszok:

Janus Pannonius: *A lázbeteg Janus a táborozó Balázsnak / Mikor a táborban megbetegedett*
Vörösmarty Mihály: *Fogytán van a napod...*

Arany János: *Sejtelek*

Juhász Gyula: *Egy hangszer voltam...*

Babits Mihály: *Mint forró csontok a máglyán... / Botozgató / Ősz és tavasz között / Balázsolás*

Kosztolányi Dezső: *Halotti beszéd / Száz sor a testi szenvedésről / A vad kovács / Februári óda / Őszi reggeli / Ének a semmiről*

Füst Milán: *Öregség*

Illyés Gyula: *Kháron ladikja*

József Attila: *Ki-be ugrál... / Kiáltozás / Kész a leltár / Bukj föl az árból / Száradok, törődöm / (Le vagyok győzve...) / (Talán eltűnök hirtelen...) / (Ime, hát megleltem hazámat...)*

Dsida Jenő: *Az utolsó miatyánk / Fuldoklás*

Radnóti Miklós: *Erőltetett menet / Razglednica (4); Razglednicák (4)*

Márai Sándor: *Halotti beszéd*

Orbán Ottó: *Hallod-e te sötét árnyék / Gyere, súgja Schubertnek a halál*

Adható: 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A szerző teljes nevéért és a mű címéért adható: 2 pont.

A helyesen választott és helyesen megadott mű címéért adható: 1 pont.

Szerző nevéért cím nélkül nem adható pont.

3. Állapítsa meg Csokonai költeményének verselését és rímszerkezetét!

a) Verselési rendszer: időmértékes / nyugat-európai időmértékes / rímes időmértékes

b) Meghatározó ütem / versláb: jambus / jambikus

c) A strófák rímszerkezete: keresztím / ababcdcd

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

Részfeladatonként adható 1, 0 pont.

4. Értelmezze a költeményben szereplő alábbi kifejezéseket! Szómagyarázatai legalább 2-2 érdemi megállapítást, tényt tartalmazzanak!

Feniksz [phoenix]: a fönix csodás madár az ókori (egyiptomi és görög-római) mitológiában / minden ötszáz évben elégeti magát és hamvaiból újjá is éled / a halhatatlanság és a megújuló élet jelképe

ekhózz: visszhangozz / Ekhó nimfa a görög mitológiában / Héra azzal büntette, hogy mindig mások mondatait ismétlgesse, de azoknak is csak a végét újrzza

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Adható részfeladatonként: 2, 1, 0 pont.

5. Egészítse ki az alakzatokra és szóképekre vonatkozó táblázatot! A példákat a költemény 1-2. versszakából vegye!

Az alábbi táblázat lehetséges példákat tartalmaz.

Az alakzat / szóképe megnevezése	Példa az 1–2. versszakból
ellentét	pl. remény és félelem / élet és halál / hevétől – fagyos szelétől
megszólítás	FENN lengő Hold!
megszemélyesítés / metonímia	rúgdos két halál
párhuzam	pl. ...asznak – ...borsódnak
költői / retorikai kérdés	Mondd meg nekem, hol fekszem én?
metafora	pl. mellyem csontboltján / ez csónak

Adható: 6, 5, 4, 3, 3, 1, 0 pont.

Soronként egy helyes megoldás 1 pont.

6. Az alábbiakban Kölcsey Ferenc 1815–1817-ben írt bírálatából idézünk. Melyik stílusirányzat esztétikai elvei alapján ítélik Kölcseyt? Véleményét három, a szövegre alapozott érveléssel/megállapítással igazolja!

A pálya megnyílt, s a kezdet, ha nem nagy talentumot is, de nem közepszerű könnyűséget árult el, s az ifjú poéta temérdekét összeírt. Csokonainak élete, minekutána Debrecen elhagyta, nyughatatlan volt, s ennek, és szerelmének, s a német poézissal való ismerkedésnek tulajdoníthatjuk, hogy dalaiban a szentimentális tónus kezdett zengeni, melynek még a korai költészetében nem igen van nyoma. Az ifjú hajlandóbb volt a poétai leírásokra, mint a lélek érzéseinek dalolására; s tapasztalás bizonyítja, hogy aki az iskolai útmutatások szerint kezdi poézisát, az mind descriptiókkal [leírásokkal] kezdi azt, melyre maguk a tanítók is szükségesen vezetnek, s a kiadatni szokott témák is (*Tavaszi, Szélvész, Este*) azt látszatnak magokkal hozni.

A *popular* (köznyelvi) és a *pöbelhaft* (községi) közt nagy a különbség. Ezen jegyzést kénytelen a Recenzens [a bíráló] Csokonairól is tenni. Földi által vezetettvén, kezdette ő is kiáltozni, hogy a köznéptől kell magyarul tanulni, s mivel ő ezt nemcsak kiáltozta, de cselekedte is, innen van, hogy az iskolai tónust s az alföldi provincializmust levetkezni nem igyekezett. Még ma is ott állanak sok szép dalaiban a Gyöngyalak, a Kincsem, a Csócsi, s más számtalan köz expressziók, melyek a legjobb sorokat elrútítják, s melyekre példákat nem szükség felhoznunk, mivel munkáinak minden lapjaikon találhatunk.

Literaturzeitungban [irodalmi újságban] az mondatott, hogy ő az anakreóni nemben legszerencsésebb. Recenzens azt hiszi, hogy őt a *Hafiz sírhalmában* is azon makacsul vidám lélek

kapja meg, mely a *Parasztalban* s más hasonlóknak uralkodik, s ez vala a pálya, mely Csokonainak megnyitott, de ő ezt gondatlanul futotta meg...

Forrás: Kölcsey Ferenc: *Csokonai Vitéz Mihály munkáinak kritikai megítélések*. Részletek. A feladathoz igazított szöveg.

- a) A Kölcsey által képviselt stílusirányzat: klasszicizmus
 b) A bírált esztétikai elvek, illetve költői gyakorlat: pl.
- az életmű egységességének hiánya
  - a különféle irányzatok (deákos klasszicizmus, szentimentalizmus, rokokó, népiesség) együttes jelenléte
  - a költői műgond hiánya
  - az életmű túlzott terjedelme
  - a „fentebb stíl” mellőzése
  - nyelvi provincializmus
  - népies tónus, illetve szóhasználat
  - az iskolai gyakorlatok túlzott hatása
  - a rokokó, illetve a ’kis mesterek’ (Anakreón, El Hafiz) követése
  - a „boldogságprogram”, illetve ’A vidám természetű poéta’ hangvételének állandó jelenléte

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Az a) részfeladatért adható: 1, 0 pont.

A b) részfeladatért adható: 3, 2, 1, 0 pont.

7. Írjon ki az alábbi versrészletből 1-1 példát a megadott nyelvtani fogalmakra!

Te illetéd rózsás ujjoddal
 Mellyemnek rokkant boltjait,
 S elindítád pillantásoddal
 Az élet dobbanásait.

- a) birtokos jelzői szó szerkezet: Mellyemnek boltjait / élet dobbanásait
 b) eszközhatározói szó szerkezet: illetéd ujjoddal / elindítád pillantásoddal
 c) teljes hasonulás: ujjoddal / pillantásoddal
 d) szótó+képző+képző+jel+rag: pillantásoddal / dobbanásait

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Részfeladatonként adható: 1, 0 pont. 1 pont csak teljes, hibátlan megoldásért adható.

8. Csokonai műveiből idézzon fel és írjon egy-egy példát az alább felsorolt műfajokra, illetve alkotásokra!

- a) komikus eposz: *Dorottya / Békaegérharc*
 b) versciklus: *Anakreoni dalok / Lilla-dalok (Lilla. Érzékeny dalok III könyvben) / Ódák*
 c) népies helyzetdal: pl. *Szegény Zsuzsi a táborozáskor / Szerelemdal a csikóbőrös kulacshoz / Parasztal*
 d) óda: pl. *A Magánossághoz / A tihanyi Ekhóhoz / Az Estve*

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Részfeladatonként adható: 1, 0 pont.

9. Miért váltak/válhattak már-már szállóige ismertségű szöveggé Csokonai alább idézett sorai? Fűzzön 1-2 mondatos magyarázatot e jelenséghez, legalább két érdemi indoklással!

- a) Ember és polgár leszek.

Lehetséges válaszok:

- a jövőre utaló mondatban az egymás mellé rendelt két megélni vágyott lét (ember és polgár) emberi és költői program egyszerre
- az értéktelített mondat (szentencia) tömör összegzése a francia felvilágosodás embereszményének
- a szentenciózus megfogalmazás, a grammatikai egyszerűség, tömörség támogatja a szállóigévé válást
- későbbi korokban (pl. a romantika) is érvényes, akár örökérvényű cél
- az ember örök vágya a természet (ember) és a civilizáció (polgár) harmóniája
- Csokonai kapcsán sokat idézik mint világszemlélete, emberfelfogása egyfajta összegzését

Adható a válasz tartalmi minőségétől függően **2, 1, 0** pont.

- b) Földiekkel játszó
Égi tűnemény.

Lehetséges válaszok:

- *A Reményhez* versindító megszólítása feltehetően a legismertebb Csokonai-sorok közé tartozik
- a felütésben az ellentét archetipikus (föld-ég)
- a föld-ég jelzi az ember kettős mivoltát, földi és égi jellegét
- a „játszó” jelző könnyed hangütése felidézi a jelzett szó légiességét (tűnemény), miközben megmarad a földi ember kiszolgáltatottságának képe
- a zeneiség (hangzás, ritmika) révén az idézett sorok könnyen megjegyezhetőek, felidézhetőek

Adható a válasz tartalmi minőségétől függően **2, 1, 0** pont.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg egy vagy több szövegalkotási feladatot, az adott feladat(ok)ra kapott pontszáma: 0.
2. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldást értékelni kell.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A helyesírási hibapontok megállapításához a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor és a szövegalkotási feladatok megoldásait együttesen kell figyelembe venni.

5. A jelölésben, valamint a helyesírási hibák pontozásában a mellékletben közöltek kell alkalmazni.

EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

Elérhető: 25 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
25-20 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témátartás igényesen megvalósul - meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - ítélőképesség - kifejtett és lényegi állítások - meggyőző érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - világos gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul 	<ul style="list-style-type: none"> - egyértelmű - gördülékeny (pl. választékos szóhasználat, pontos mondatszerkesztés) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
19-10 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témátartás tulajdonképpen megvalósul - nem eléggé meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - az állításokat nem kellően alátámasztó példák, érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - tévesztés a szerkezeti egységek arányában - logikai hiányok 	<ul style="list-style-type: none"> - a szókincs nem elég árnyalt - kisebb mondatszerkesztési hibák - nyelvi-nyelvtani hibák (pl. egyeztetés, vonzat)
9-1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témátartás nem elég igényes (pl. általánosságok, önisméltés, tévedések) 	<ul style="list-style-type: none"> - a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (pl. összefüggésbeli hiányosságok) - kirívóan rövid terjedelem 	<ul style="list-style-type: none"> - szegényes szókincs - igénytelen mondathasználat - a hangvétel nem megfelelő (pl. élőbeszéd-szerű pongyolaságok) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Egy mű értelmezése

Olvassa el figyelmesen és értelmezze Vas István költeményét! Fejtse ki, miként alakítja a mű szerkezetét, beszédmódját a címben is kiemelt földrajzi név és műfaji megnevezés! (A feladat elvégzéséhez nem szükséges az alkotónak és életművének ismerete.)

Vas István: Cambridge-i elégia

Az íves boltozat alatt,
A legyező-gótika alatt,
Eszembe jutott Sárospatak,
Nem is tudom, miért.

Talán az együgyű kis boltozat
Jutott eszembe,
Ahol a faragott rózsa alatt
Négy tehetetlen magyar nagyúr
Vergődve, megromolva és bizalmatlanul
Egymással *sub rosa*⁵ beszélt,
Hogy mi lenne, ha... mi lenne...

⁵ *sub rosa* (lat.): titokban; a sárospataki várnak abban a termében tanácskoztak az összeesküvők, melynek boltívei rózsaaalakban futnak össze (17. század).

És jártam, néztem, álltam
Kollégiumi parkvilágban,
Rododendronok, gótikák,
Röneszánsz kutak, azaleák,
A pázsit meg az Erasmus-ablak⁶
Gyöngéd izzással felragyogtak
Hűvös, tengeri, szürke szélben.

Ezt is megéltem, ezt is megértem...
Hányszor gondoltam erre a veszélyben,
Mikor üldözve, zaklatottan
Diákjait, költőit fordítottam,
Börtönök, razziák közt, angol bombaverésben,
S háromszáz év után
Az ő lelkükkel egyetértve írtam,
Suckling, a gavallér, Marvell⁷, a puritán,
Nyakfödros, régi angolok
Aadtak erőt, hogy azt kibírjam.
S most innen arra gondolok,
Miről beszéltek a „rózsa alatt”!
Hát mit nekem nagyúri összeesküvők,
A kelepcebe hullt, szomorú dúvadak,
Mit tudok velük kezdeni?
Mit nekem a bécsújhelyi
Siralomház fala?
Mikor azt nézték, mit gondoltak ők?
Hogy „kár vala... kár vala...”?

És ugyanakkor itt
A Cam folyón ugyanígy
Siklottak *punt*jaik⁸,
Rajtuk a csáklyázó diákok,
Velük a hamvas bőrű lányok,
Mezítláb akkor is, hűvös, tengeri szélben,
A költő kezében gitár –
Vagy lant inkább?

Kár vala, kár –
Ezt gondolhatta börtönében.

Egy ívelt kis kőhidon át
Fekete köntösében két diák –
Elég ma Cambridge-ből, elég!
Hogyan is szokás az elégiát
Befejezni? Él magyar, áll Buda még...⁹
Csodának ez is épp elég.

Mert elmúltak a nagyurak,

⁶ *Erasmus-ablak*: Erasmus tanított Cambridge-ben.

⁷ *Suckling, Marvell*: 17. századi angol költők (ellentétes politikai irányhoz, illetve költői iskolához kapcsolódtak).

⁸ *punt*: csónak.

⁹ *Él magyar, áll Buda még*: idézet Kisfaludy Károly *Mohács* című verséből.

De megmaradt Sárospatak,
Megmaradt Sárospatakon
A régi metszet a falon:
Zrínyi Péter
Horvát bán
Inas nyakán
Még levágtatlanul szegény fejével.
Az egész alak
Áthúzva vastagon
– Tán Bretzenheim vagy Windischgrätz¹⁰ alatt –
Rajta felírás, kései,
És ma is hirdeti
Császárhúséggel a fekete tinta:
„*Decapitato in Vienna.*”¹¹

De megmaradt
Sárospatak
És megmaradtak ablakdíszei,
A röneszánssz domborművek,
A bajszos és kerek,
Víg magyar koponyák
Onnan néznek le rád,
És él magyar, áll Buda,
És ez is épp elég csoda,
A századokon át
Élnek a magyar koponyák,
A múlt csak példa legyen ma:
Decapitato in Vienna –
Elég volt már, elég!
Hol is vagyok? Szívem ritmust cserél.
Emeletes teázó, tej és erős tea.
Barátságosan szürke angol ég.
Rododendron, narancsvörös, lila,
Buján tenyésző sárga viola.
Tengerről fúj a szél.

(1959)

Forrás: Vas István: *Rapszódia a húségről. Versek 1945-1959.* Vas István összegyűjtött munkái. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1977. 191-193.

Lehetséges válaszlelemek:

- a költő Angliában Magyarországot idézi meg; a híres egyetemi központ, iskolaváros Cambridge Sárospatakot juttatja eszébe („*s most innen arra gondolok*”)

- a gondolatmenet tükröztetése végig versszervező elem („*eszembe jutott*”; „*jutott eszembe*”; „*hányszor gondoltam*”, „*és ugyanakkor itt*” stb.)

---

¹⁰ *Bretzenheim, Windischgrätz*: a pataki vár tulajdonosai a 19. században (német családnevek).

¹¹ *Decapitato in Vienna* (lat.): lefejezték Bécsben.

-
- a legyezőboltozat és a „sub rosa” terem boltozatának konkrét képe (illetve az ehhez kapcsolódó történelmi esemény szubjektív minősítése) nyitja a párhuzamos ellentétek sorát
  - a két város „két művelődési őrhely”, (Fenyő István), két szélső pont földrajzilag, társadalmilag, kulturálisan, atmoszférájában
  - a nyugodt polgári fejlődés, tartalmas diákélet, humanizmus („*parkvilág*”, „*Erasmus-ablak*”, folyón síkló *puntok* stb.), illetve a tragédiák, összeesküvés- és börtöntapasztalatok, bizonytalanság-élmények (*tehetetlen, vergődve; kelepce, siralomház* stb.) sokszintű ellentétei, motivikus összeshívései rajzolódni ki a régmúltból, a közelmúltból és a jelenből egyaránt
  - az ellentétezés így nemcsak időszembesítő, hanem értékszembesítő struktúrát is eredményez
  - a gondolatok váltása lehetőség a költő magyarságélményének megfogalmazására (a börtönbüntetések dacára a megmaradás átélése és öröme, az egyáltalán fennmaradás csodája; a kötöttség, a tragikus nemzeti sors vállalása összetettségében is, „*kár vala...*” – „*csodának ez is épp elég*”; a 20. századi magyarságtudatot egyaránt meghatározza Sárospatak fennmaradása, de a fekete tintás „császárhű” felirat is stb.)
  - a couleur locale-os elemsor (*teázó, tej, tea, szürke ég*) végén a zárlat („*Tengerről fúj a szél.*”) rájátszik a *Hej, Dunáról fúj a szél...* kezdetű magyar népdalra is (melynek önkéntelen folytatása erősíti a tudatban a mondanivaló egyik szövegelemét: *szegény embert mindig ér...*)
  - az elégia tematikus és műfaji előkép; evokációja a tragikus irónia fokozója („*hogyan is szokás az elégiát / Befejezni?*”). [„Él magyar, áll Buda még! a mult csak példa legyen most” – utalás Kisfaludy Károly *Mohács* című elégiájára]
  - a rapszodikusság, oszcillálás, síkváltások után feloldó, kiegyenlítő jellegű a zárlat (rezignált tudomásulvétellel) az elégia műfajnak megfelelve
  - a költemény formája a zaklatottságot, a váltásokat, a kettősséget mutatja;
  - rapszodikus a sorhosszúság, a hangsúlyos versritmusba belejátszik a jambikus mérték
  - jellemzőek az elhallgatások, modalitásváltások, kiszólások, hangnembváltások; beszédmódja hangsúlyosan és élőbeszédszerűen imitálja az asszociációs kapcsolódásokat („*nem is tudom, miért*” stb.)
  - a személyes élményanyag is kapcsolódási pontokat hoz a szövegsíkokba, térben és időben is: az utazás („*ezt is megéltem, ezt is megértem...*”)
- (Vas István angol irodalmi fordításai egyszerre kötődnek a kulturális élményanyaghoz és a veszélyeztetettség megéléséhez; a szöveg „*ezt is megéltem, ezt is megértem...*” sora utalás a II. világháború alatti, börtönben készült műfordításokra.)
-

REFLEKTÁLÁS EGY JELENSÉGRE**Elérhető: 20 pont**

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
20–15 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témához tartozó ismeretek alkalmazása - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - személyes álláspont megfogalmazása - kifejtett állítások - releváns, a feladat elvárásainak megfelelő példák, hivatkozások - helytálló, meggyőző érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - világos, átgondolt, meggyőző gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul 	<ul style="list-style-type: none"> - egyértelmű - gördülékeny (<i>pl. választékos és szabatos szóhasználat, pontos mondat szerkesztés</i>) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
14–10 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témához tartozó ismeretek nem kellő mélységűek vagy alaposak - a személyes álláspont hiányzik - az érvek nem mindig támasztják alá kellő mértékben az állításokat - előfordulnak felületes kijelentések 	<ul style="list-style-type: none"> - a gondolatok közötti összefüggés nem mindig világos - szerkezeti aránytalanság (<i>pl. fontos dolgok elválasztása lényegtelenebbtől</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - a szókincs nem elég árnyalt - kisebb mondat szerkesztési hibák - helyenként nyelvi-nyelvtani hibák (<i>pl. egyeztetés, vonzat</i>)
9–1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - általánosságok - ismétlések - tárgyi tévedések - kevéssé meggyőző állítások, példák, érvek - önálló vélemény hiánya vagy felületessége - az író „elvész” a dolgozatban 	<ul style="list-style-type: none"> - a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (<i>pl. összefüggésbeli hiányosságok</i>) - homályosság a részek összefüggésében - kirívóan rövid terjedelem 	<ul style="list-style-type: none"> - szegényes szókincs - igénytelen mondat-használat (<i>pl. dagályos, túl egyszerű, azonos szerkezetű</i>) - a hangvétel nem megfelelő (<i>pl. élőbeszédszerű pongyolaságok</i>) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Reflektálás egy jelenségre

Krasznahorkai László alábbi sorai nagyon határozott – akár radikálisnak is nevezhető – álláspontot foglalnak el a tudás átörökítésének, a kulturális hagyomány elsajátításának kérdésében. Milyen érvek és ellenérvek hozhatók fel az író álláspontja mellett és ellen, ha az általa említett megértést az irodalom vonatkozásában vizsgáljuk?

„Létrejön egy zseniális gondolat egy adott korban, állapítottam meg magamban, majd megfigyeltem, milyen elképesztő torzulást szenved ez a gondolat akkor, amikor az úgynevezett elsajátítás címén zajló zavaró folyamatok megindulnak: a tudás átvételekor a megértésnek döntő szerepe van, márpedig minden megértés speciális, perszonális¹², eseti, véletlenektől, szituációktól, körülményektől függő. Maguknak az eredeti gondolatoknak is hasonló a sorsuk tehát, mint az anyanyelvi megnyilatkozásoknak: lényegük transzponálhatatlan¹³, átvehetetlen, elsajátíthatatlan.”

Forrás: Krasznahorkai László: *Nem kérdez, nem válaszol. Huszonöt beszélgetés ugyanarról.* Magvető, Budapest, 2012, 78 -79.

Lehetséges válaszok:

- kétségtelen, hogy a keletkezés és a befogadás időbeli távolsága többnyire megnehezíti egy-egy kulturális jelenség befogadását
- abban is egyet lehet érteni Krasznahorkai Lászlóval, hogy egy adott irodalmi művet vagy jelenséget soha nem pontosan úgy értenek meg a későbbi korok, mint a kortársak
- más az adott jelenség kontextusa; egy korszak összefüggésrendszere a maga egészében nem idézhető fel újra, nem reprodukálható soha többé a maga teljességében
- ugyanakkor megjegyezhető, hogy a megértés személyes körülményei az adott korban sem kapcsolhatók ki teljesen, ebből fakadóan korántsem magától értetődő, hogy a kortárs befogadók esetében biztosított a gondolat lényegének változatlan közvetítése
- bár a későbbi korok nem képesek reprodukálni az egykorú kulturális kontextus egészét, kérdés, hogy ez a hiány valóban „*elképesztő torzulás*”-ként jellemezhető-e. Vajon az összefüggésrendszer újraalkotásának részleges volta azonos-e a „*lényegük*” elvesztésével?
- valószínűleg érdemes lenne a kulturális hagyományozódás különböző rétegeit elkülönítve vizsgálni, s ennek segítségével árnyalni az elsajátítás globális minőségét; például az elmélyült tanulmányozás és közhelyszerű klisék ugyanis nagyon eltérő szinten értik meg egy-egy korszak irodalmát
- a másként értés nem jelent feltétlenül szegényedést, minőségi romlást; a későbbi korszakok új szempontokkal gazdagíthatják egy-egy korábbi időszak irodalmának értelmezését; olyan kulturális kontextust teremthetnek, amely az eredeti alkotásra, jelenségre ráakódva összetettebbé, rétegzettebbé teheti azt
- a zsenialitás nem csupán egy gondolat keletkezéséhez köthető, létezik interpretációs zsenialitás is. Az értelmezés maga is lehet lenyűgözően kreatív alkotás

¹² *perszonális*: személyes

¹³ *transzponálhatatlan*: átvehetetlen, zenei értelemben más hangnembe áthelyezhetetlen

- nem egy szerzőt, életművet vagy műfajt, melyeknek a kortársak nem szenteltek figyelmet, az utókor fedezett fel a maga számára. Ebben az esetben éppen arról van szó, hogy kortársak nem értették meg a gondolat lényegét vagy jelentőségét

- lehetséges, hogy a tökéletes megértés fikció, amely sem a kortársak, sem a későbbi korszakok számára nem létezik mint lehetőség

- minden korszak és minden befogadó másként érti meg az irodalmi jelenségeket, s korántsem magától értetődő, hogy ezt a természetes folyamatot negatív jelenségként kell értelmeznünk

GYAKORLATI ÍRÁSBELISÉG

Elérhető: 15 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
15–11 pont	- megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - meggyőző, hiteles, életszerű - gondolatgazdag, ötletes	- megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak	- megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak
10–5 pont	- lényegében megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - az érvek, indoklások nem eléggé meggyőzőek	- az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1–2 elem nem teljesül - nincs félreértésre okot adó hiba	- az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1–2 elem nem teljesül
4–1 pont	- nem elégséges tartalmi indoklás (<i>pl. szegényes, nem életszerű</i>)	- formai hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (<i>pl. műfajtévesztés</i>)	- nyelvi-stiláris hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (<i>pl. tévedés a regiszter választásában</i>)

Gyakorlati írásbeliség

Az iskolájához legközelebbi színház vezetői úgy gondolják, hogy a jövő színházlátogató közönségének fiatalokban kell megszeretnie a színházat. Szeretnék megújítani a színház közönségkapcsolatait, nyitottak egészen újszerű programok szervezésére is. Ezért levélben keresték meg iskolája diákönkormányzatát, és javaslatot kértek a fiatalokat vonzó színházzal kapcsolatos programokra.

Írjon hivatalos levelet a színház művészeti titkárának címezve a diákok nevében, és javasoljon legalább kétféle, fiataloknak szóló és a színház világával kapcsolatos programot! Írjon arról is, hogy ön szerint a javasolt programok miért lennének sikeresek! Ügyeljen a hivatalos levél formai szabályainak betartására! Aláírásként ne a saját nevét szerepeltesse!

Lehetséges válaszlelemek:

A vizsgázónak **két javaslatot** kell megfogalmaznia meggyőző, életszerű indoklással.

A megfogalmazható programjavaslatok köréből például:

- színész – közönség találkozó
- színházbejárás
- nézőiskola
- beavató színház
- színjátszó szakkör
- színháztörténeti tárgyú kirándulás
- színházi klub
- színházi vetélkedő
- kellékek önkéntes gyűjtése
- tervezés, jelmezvarrás

Formai és nyelvi elemek a műfajnak megfelelően:

- címzés
- (tárgymegjelölés)
Megjegyzés: Egy olyan hivatalos levélben, amelyet nem szervezet ír, nem kötelező elem a tárgymegjelölés.
- hivatalos megszólítás
- elköszönő formula
- dátum, aláírás (teljes név és cím)

Megjegyzés: A diákönkormányzat nevében írott levél is elfogadható.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.

Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: †→

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: †↕

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: ⊔

Különírás jele: ⊔

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Pongyola ékezethasználata: –1 pont

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknévek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly - j* tévesztése közhasználatú szótöbben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest-bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
4. betűtévesztés

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont – a hibák típusától és mennyiségétől függően)

1. mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5–6 hiba 1 pont levonás)
2. egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5–6 hiba 1 pont levonás)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban (szótőben vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincse közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a vizsgázó saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15